

11.5.2026

Asia: VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027-2030, ti 12.5.2026 klo 10.00

Eduskunta

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Jutta Petäjä**Luken asiantuntijalausunto**

Luken talouden sopeuttaminen

Luonnonvarakeskuksen toimintamenomomentin rahoitus kattaa noin 60 % Luonnonvarakeskuksen bruttomenoista. 40 % toiminnasta rahoitetaan ulkopuolisella rahoituksella, joka muodostuu useista eri rahoituslähteistä erikseen haettavasta projektirahoituksesta sekä maksullisen toiminnan tuloista. Ulkopuolinen rahoitus on hyvin kilpailtua rahoitusta ja erityisesti EU-hankerahoitus edellyttää organisaatiolta vahvaa vaikuttavuutta ja erinomaista rahoituksenhakukyvykkyyttä. Talousarviorahoitukseen kohdentuvat leikkaukset vaarantavat organisaation mahdollisuuden säilyttää vahva ulkopuolisen rahoituksen taso. Yhteisrahoitteisen ja yhteistoiminnan kautta tuleva ulkopuolinen rahoitus edellyttää organisaatiolta toimintamenomomentin määrärahasta kohdennettua vastinrahoitusta, jonka osuus vaihtelee eri rahoittajittain. Budjettirahoitukseen kohdentuvat leikkaukset vähentävät organisaation mahdollisuuksia kattaa kasvavan ulkopuolisen rahoituksen vastinrahoitusta ja turvata riittävät henkilöstöresurssit uusien rahoitushakemusten valmisteluun ja projektien tulokselliseen toimeenpanoon.

Luonnonvarakeskuksen toimintamenomomentille on kohdennettu yhteensä 11,6 M€ määrärahaleikkaus v. 2025-2026 talousarvioissa ja v. 2027-2030 kehyksissä. MMM:n hallinnonalalle v. 2027-2030 kohdennetuista määrärahaleikkauksista on vielä kohdentamatta 3,5 M€. Kun ottaa huomioon jo v. 2014-2017 toteutetun tutkimusrahoitusuudistukseen perustuneen 19 M€ määrärahaleikkauksen ja v. 2015-2023 kohdennetut tuottavuus- ja toimintamenosäästöihin perustuvat 5 M€ määrärahaleikkaukset, niin kehyskaudelle 2027-2030 kohdennettujen lisäleikkausten edellyttämä menojen sopeuttaminen tulee olemaan äärimmäisen vaikeata.

Kokonaissopeuttamistarpeeseen vaikuttavat merkittävästi seuraavat asiat:

- Ulkopuolisen rahoituksen määrä on keskeinen osa rahoituskokonaisuutta. Mikäli ulkopuolisen rahoituksen painotukset muuttuvat merkittävästi tai ulkopuolisen rahoituksen hakukyvykkyys heikkenee sopeuttamistoimenpiteiden seurauksena, niin budjettirahoitukseen kohdistuu suurempi sopeuttamistarve.
- TK-rahoituksen kohdentuminen tulevina vuosina. Esim. TK-rahoituksesta kohdennettu EU-vastinrahoitus on ollut Luonnonvarakeskukselle merkittävä lisärahoitus (v. 2026, 3,4 M€).
- Yleisten palkankorotusten osalta toimintamenomomentille allokoitava lisärahoitus kattaa 60 % ja loppu 40 % pitää rahoittaa kasvavalla ulkopuolisella rahoituksella tai kehysten sisällä sopeuttamalla menoja. Luonnonvarakeskuksen palkkausjärjestelmän soveltamisesta aiheutuva lisämenoihin ei myönnetä lisärahoitusta, vaan ne tulee rahoittaa kuten em. 40 % yleiskorotuksista.
- Toiminnalliset muutokset, joilla on vaikutuksia henkilöstömäärään ja rakenteeseen.

11.5.2026

- Toimitilamenojen vuosittaiset indeksikorotukset ovat n. 0,3 M€ vuosittain, joten niiden aiheuttama lisämeno v. 2027-2030 on yhteensä n. 1,2 M€.
- Toimitilojen peruskorjauksiin ja uudisrakentamiseen liittyvien muutoshankkeiden aiheuttamat lisävuokrat, joihin ei ole osoitettu kehyksissä lisärahoitusta. Näiden osalta menovaikutus kehyskaudelle on 1,5-3,1 M€.
- Tutkimusinfrojen kilpailukyvyyn, turvallisuuden ja kestävän elinkaarihallinnan näkökulmasta toimitilamuutosten ja kone- ja laiteinvestointien toteuttaminen on välttämätöntä ja rahoituksellisesti äärimmäisen haasteellista tilanteessa, kun organisaation perusrahoitukseen kohdentuu merkittäviä leikkauksia. Kone- ja laiteinvestointien vuosittainen rahoitustarve on n. 3 M€.

Sopeuttamistarvetta lisää hallituksen linjaus, että uusiin tehtäviin ei lähtökohtaisesti osoiteta lisärahoitusta, vaan niiden rahoitustarve tulee sopeuttaa olemassa oleviin kehyksiin. Lukella uudet pysyvät tehtävät liittyvät pääosin viranomais- ja tilastoviranomaistehtäviin, joiden osalta sopeuttaminen edellyttää sekä muutoksia toimintatapoihin että toiminnan priorisointia.

Luonnonvarakeskus on vahvistanut vaikuttavuuttaan ja tehostanut toimintaansa siitä lähtien, kun sen toiminta käynnistyi 1.1.2015 toteutuneen fuusion seurauksena. Luonnonvarakeskuksen henkilöstömäärä on vähentynyt 14 % (200 htv) vuosina 2015-2025. Samana ajanjaksona ulkopuolisen rahoituksen määrä on kasvanut 57 %. Valtion toimitilastrategian toimitiloja koskeva tilatehokkuustavoite on alitettu jo muutama vuosi sitten. Toimitilojen osuus Luken toimitilaneliöistä on vain 9 %, joten ratkaisevassa asemassa on käytösidonnaisia tiloja ja toimipaikkoja koskevat ratkaisut.

Jotta virastojen merkittävät haasteet toiminnan ja talouden tasapainottamisessa on ratkaistavissa, tulisi poliittisten ratkaisujen tukea virastojen/laitosten mahdollisuuksia toteuttaa organisaation ydintoimintaa turvaavien tuottavuustoimenpiteiden toimeenpano. Esimerkiksi toimipaikkarakennetta tiivistämällä ja toimitiloja koskevilla ratkaisuilla tulisi turvata tarkoituksenmukaiset ratkaisut toiminnan näkökulmasta ja samalla mahdollistaa säästö toimitilamenoissa, jolloin henkilöstöön kohdistuvia säästöpaineita voidaan keventää.

Tutkimusrahoituksen merkitys ja turvaaminen

Tutkimuksella on keskeinen rooli yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden ratkaisemisessa sekä kilpailukyvyyn vahvistamisessa, minkä vuoksi tutkimusrahoituksen turvaaminen on tärkeää.

Politiikkatoimin tulee edistää TKI-mallia, joka tukee ylihallituskautista, haastelähtöistä ja ratkaisukeskeistä TKI-toimintaa (sellaisista aiheista kuten biotalousstrategiassa mainittu arvonnäkökulman nostaminen tai suomalaisen ruuantuotannon kilpailukyvyyn vahvistaminen, siirtyminen puhtaaseen energiaan ja fossiilipohjaisten tuotteiden korvaaminen biopohjaisilla). Samalla tulee edistää skaalautuvuutta perustutkimuksesta soveltavaan tutkimukseen, missä myös yritykset ja muut toimijat ovat aktiivisessa roolissa.

Poikkihallinnollisin toimin tulee edistää tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa ja painottaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ratkaisuihin ja niiden soveltamisessa.

Toimintamalleja, joilla julkisen rahoituksen voidaan odottaa vivuttavan yksityistä rahoitusta ovat mm. tutkimusorganisaatioiden ja yritysten yhteiset TKI-ohjelmat ja osaamiskeskittymät. Lisäksi tärkeitä ovat tutkimuslaitosten ja yritysten muodostamat ekosysteemit, joiden kautta tutkimus-yritys -yhteistyötä voidaan vahvistaa.

T&K -rahoituksen tulee luoda strategisia painopisteitä suurten haasteiden ratkaisemiseksi. Tämä toteutetaan TKI-ohjelmamuotoisilla rahoitusinstrumenteilla, joissa hyödynnetään ja vahvistetaan innovaatioarvoketjun eri toimijoiden yhteistyötä. Tutkimuslaitosten rooli tulee tunnistaa koko innovaatioarvoketjussa. Rahoitus tulee TKI-toiminnan sektorikohtaisista eroista huolimatta pyrkiä yhdenmukaistamaan ja johdonmukaistamaan toimia koko TKI-kentällä.

Koordinoitu TKI -ohjelmien rahoitusmalli kansallisesti merkittävien haasteiden ratkaisemiseksi edellyttää suurten tutkimusrahoittajien (BF, SA, ministeriöt) yhteistyötä siten, että ohjelma kattaa perustutkimusta, soveltavaa tutkimusta, pilotoiteja ja yrityshankkeita ja joissa hyödynnetään koko innovaatioekosysteemiä (yliopistot, tutkimuslaitokset, yritykset). Ohjelmamuotoinen malli täydentää nyt käytössä olevia rahoitusinstrumentteja ja tuo niiden rinnalle strategisen instrumentin, jonka tavoitteenasetanta voi lähteä hallitusohjelman tavoitteista.

Ohjelmamuotoinen työskentely vahvistaa kansallista kyvykkyyttä vaikuttaa keskitetysti myös EU -rahoituksen suuntaamiseen sekä aluerahoituksen että EU -rahoituksen osalta. Perusrahoitusta tarvitaan mm. omarahoitukseen, jotta tutkimuslaitokset voivat hakea kilpailtua rahoitusta ja kehittää strategisia kyvykkyyksiä pitkäjänteisesti.

Lisäksi tulee taata pitkäjänteinen varmuus päätöksentekoa tukevan tutkimuksen ja aikasarjojen keräämiseen tutkimuslaitoksissa budjettirahoituksen avulla. Aineistoja hyödynnetään jatkossakin hallinnon sekä yritysten päätöksenteon tukena mm yhteiskunnan huoltovarmuuteen, hyvinvointiin ja yritysten toimintaympäristön muutoksiin vastaamisessa.

Yhteiskunnan resilienssiä ja kokonaisturvallisuutta vahvistava tutkimuslaitosten T&K-ohjelma

Suomalainen kokonaisturvallisuusmalli perustuu eri toimijoiden yhteistyöhön yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvien uhkien ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa. Valtion tutkimuslaitoksilla on merkittävä rooli kokonaisturvallisuuden ylläpidossa ja resilienssin vahvistamisessa. Tutkimuslaitosten lainsäädäntöön perustuvia kokonaisturvallisuuteen liittyviä tehtäviä ovat mm.

- i) tutkimus ja päätöksentekoa tukeva asiantuntijatoiminta,
- ii) havainnointi, seuranta ja tiedontuotanto tilannekuvien tarpeisiin
- iii) palvelujen saatavuuden varmistaminen
- iv) uhkien ennakointi ja muutoksiin varautuminen
- v) toiminta uhkien realisoituessa ja kriiseistä palautumisessa

Tutkimuslaitosten korkeatasoinen tutkimus- ja kehittämistoiminta luovat pohjan laitosten asiantuntijatehtävien hoitamiselle. Eri tieteenalojen integrointi sekä hallinnon sektoreita läpäisevä ja yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa vahvistava kehittäminen ovat välttämättömiä kokonaisturvallisuuteen liittyvän toiminnan

11.5.2026

tehostamiseksi.

Valtion tutkimuslaitosten (Tulanet -verkosto) yhteistyönä on laadittu ehdotus Kokonaiseturvallisuuden ohjelmasta osana valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotisen suunnitelmaa. Tutkimuslaitosten T&K-ohjelma toteutetaan eri hallinnonalojen yhteistyönä, ja se vahvistaa Suomen kokonaisturvallisuusjärjestelmää, yhteistyörakenteita, yhteiskunnan kriisinkestävyttä ja hyvinvointia sekä luo yrityksille liiketoimintamahdollisuuksia. Ohjelmassa tehtävä T&K-toiminta linkittyy tiiviisti tutkimuslaitosten moninaisiin kokonaisturvallisuuden asiantuntijarooleihin vahvistaen toiminnan tutkimusperustaisuutta ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Se tuo tutkimuslaitosten havainto- ja seuranta-aineistot ja -tekniikat sekä näihin pohjautuvan vahvan T&K-toiminnan entistä vahvemmin osaksi riskienhallintaa. Ohjelma vastaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen liittyviin haasteisiin ja niihin kohdistuviin uhkiin tuottamalla ratkaisuja, teknologiavalmiuksia, vaikutusarvioita sekä tietopohjaa strategiseen ennakointiin ja uhkiin varautumiseen. Tiivis yhteistyö valtionhallinnon turvallisuudesta vastaavien ja turvallisuustoimia koordinoivien tahojen kanssa varmistaa T&K-toiminnan vaikuttavuuden.

Tutkimuslaitokset ovat esittäneet ohjelman rahoittamiseksi 35,8 M€ lisärahoitusta vuosille 2026-2027.

Metsäsektorin tutkimusteemat

Metsäsektori on yksi Suomen talouden kulma kivistä. Sen kilpailukyky riippuu tulevaisuudessa yhä enemmän laadukkaasta ja riittävästä raaka aineesta, arvonalisästä, resurssitehokkuudesta ja kyvystä kehittää uusia tuotteita ja ratkaisuja. Samaan aikaan ilmasto ja luontotavoitteet sekä ennallistaminen lisäävät painetta muuttaa metsien käyttöä. Siksi metsäsektorin uudistumista on tarkasteltava kokonaisuutena.

Keskeiset metsäsektorin kehittämisen teemat:

1. Metsäsektori 2050 -strateginen ohjelma. Ohjelma ohjaa metsäbio talouden uudistumista kohti korkeampaa arvonalisää, uusia tuotteita ja globaalia kilpailukykyä. Keskeisten toimijoiden yhdessä luoma innovatiivinen ohjelma määrittää metsä sektorin tavoittilan sekä taloudelliset, teknologiset ja ympäristölliset kehitys polut vuoteen 2050. Se sisältää raaka-aineen saatavuuden varmistamisen, metsäteollisuuden tuoteportfolion uudistamisen, puu rakentamisen edistämisen, teknologiset hiilensidontaratkaisut ja bio geenisen hiilen uudet arvoketjut.
2. Moderni jalostus ja metsänhoidon uudistaminen. Vahvistetaan metsien kasvua, terveyttä ja hiilinielua modernilla jalostuksella ja metsän hoidon uudistamisella. Metsien jalostus ja oikea aikainen metsänhoito lisäävät kasvua ja hiilinielua sekä metsien sopeutumiskykyä uusiin ilmasto-olosuhteisiin. Riittävä TKI rahoitus mahdol listaa uuden sukupolven metsän hoidon ja jalostus ratkaisujen käyttöönoton.
3. Ennallistamis- ja ilmasto toimien kohdennus. Varmistetaan metsäsektorin toiminta edellytykset kohdentamalla ennallistamis ja ilmastotoimet täsmällisesti vaikutusanalyyysien pohjalta.
4. Kannustimet ilmasto- ja vesistö viisaalle turvemetsien käytölle. Arvioidaan ja tarvittaessa otetaan käyttöön kannustimia viisaaseen turvemetsien käyttöön pohjautuen laajaan tieteelliseen arvioon.

11.5.2026

Maatalouden ja ruuantuotannon TKI-tarpeet

Suomalaisen maatalouden ja ruuantuotannon kehittämisen osalta Luonnonvarakeskus haluaa painottaa tässä kolmea keskeistä isoa ja moniulotteista teemaa, joissa tutkimuksen tarve on selkeä ja joiden Luonnonvarakeskus toivoo olevan merkittävässä roolissa myös hallituksen valmistelemissa suomalaisen ruuantuotannon pitkän aikavälin strategiassa ja sen TKI-panostuksissa.

Keskeiset maatalouden ja ruuantuotannon kehittämisen teemat:

1. Tuotannon kestävä tehostaminen monipuolisen keinovalikoiman avulla. Näitä keinoja ovat mm. jalostustyö, etenkin kasvinjalostus uusien geeniteknologioiden mahdollisuuksia hyödyntäen, maaperän vesitalouden parantaminen, digitalisaatio ja maatalouden data-avaruuden toimintamallien kehittäminen, tuotantoeläinten hyvinvoinnin kehittäminen, uusien ruuantuotantoteknologioiden kehittäminen osana koko ruokajärjestelmää.

2. Tuotantomuotojen paikallisen ja alueellisen integroinnin vahvistaminen tukemaan kiertotalouden ratkaisujen käyttöönottoa sekä mm. energiatalouden ja ruuantuotannon yhteistyön paikallisia toimintamalleille. Eri tuotantomuotojen ja tuotannonalojen integroimisella tuetaan myös tuotantopanosten kotimaisuusasteen kasvattamista, mikä vahvistaa huoltovarmuutta sekä lisää monimuotoisuutta ruuantuotannossa. Keinoina toimivat esimerkiksi alueellisten tuotantoekosysteemien kehittäminen ja tavoitteellinen tuotannon monipuolistaminen alueilla.

3. Ruuantuotannon markkinalähtöisyyden, arvonalisän sekä tukipolitiikan kehittäminen. Ruuantuotannon kehittäminen tukemaan niin kotimaan kysyntää kuin viennin tarpeita, viennissä selkeä panostus lisäarvotuotteisiin. Samalla rinnalla maataloustukien kehittäminen selkeämmin tulosperusteisiksi, jolloin on mahdollista tehostaa tuotantoa kannattavasti (esim. heikkotuottoiset viljelymaat pois käytöstä) toteuttaa tehokkaita ilmastotoimia ja ehkäistä metsäkatoa Suomessa. Vaikka tukien uudistaminen on osa laajempaa kokonaisuutta ja ratkaistaan monin osin EU-tasolla, voidaan myös kotimaan ratkaisulla lisätä tukien kustannustehokkuutta.

Luonnonvarakeskuksen julkaisemat visionääriset raportit Luken Ruokavisio (2023) sekä Luken keskustelunavaus ruokasektorin arvonalisäyksen kasvattamisesta (2024) kuvaavat tarkemmin yllä olevia mahdollisuuksia sekä niihin liittyviä TKI-tarpeita.

Antti Asikainen

Tutkimusylijohtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 11.05.2026 klo 14:05:50.

11.5.2026

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Jutta Petäjä

Jutta Petäjä, Hannu Laitinen, Hannu Laitinen, Johanna Kohl, Jutta Petäjä, Topi Hanhela

Liitteet:

Tiedoksi: